

Vladas Lašas darbo kabinete. 1933 m., Lietuvos centrinis valstybės archyvas.

Akademikui Vladui Lašui 130: indėlis į mokslą ir Lietuvos mokslų akademiją

Akad. Limas Kupčinskas

Akad. Rūta Dubakienė

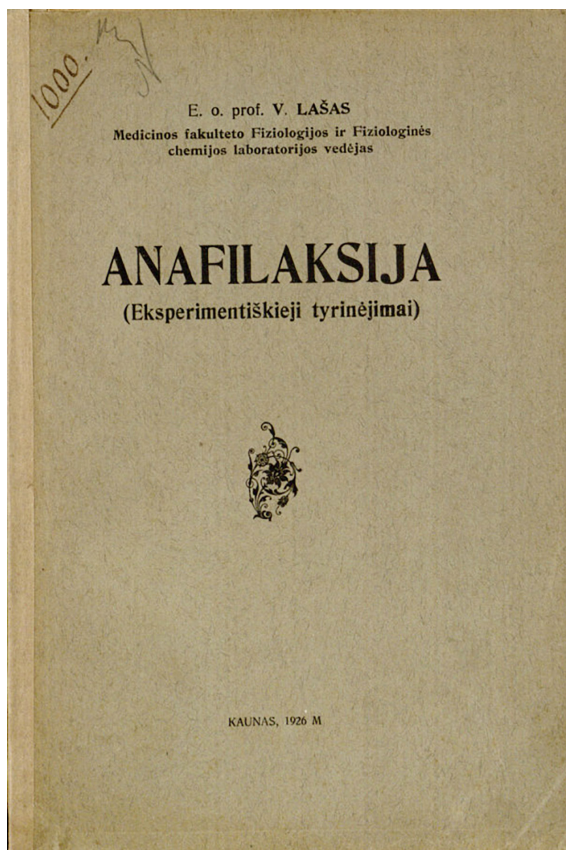
Dr. Jadvyga Olechnovičienė

Lietuvoje alergologijos mokslo pradžia siejama su akademiko Vlado Lašo (1892–1966) vardu, 1922 m. vasario 16 d. įsteigus Lietuvos universitetą Kaune. V. Lašas pradėjo vadovauti Medicinos fakulteto Fiziologijos katedrai ir dirbo fakulteto pirmuoju sekretoriumi. Nuo 1924 iki 1940 m. buvo fakulteto dekanas. Be alergologijos, stažutės Berlyne jam padėjo suformuoti katedros mokslinę kryptį – mitybos fiziologiją. Jo paskaitas lankė ne tik medikai, bet ir 1922–1929 m. Medicinos fakultete veikusio Veterinarijos skyriaus studentai. V. Lašas dirbo ne vien dėstytojo bei administratoriaus darbą. Jam rūpėjo ir mokslinis tiriamasis darbas. Dar mokslo tiriamojo darbo pradžioje jo dėmesį patraukė tuo metu gana nauja problema – alergija.

Norėdamas geriau susipažinti su šios srities darbais, 1924 m. V. Lašas išvyko stažuotis į Lozanos universitetą pas eksperimentinės alergologijos ir anafilaksijos mokslo pradininką Mauricijų Artiusą (Maurice Arthus). Čia jis susipažino su anafilaksijos tyrimų metodais ir atliko kai kuriuos eksperimentus. Grįžęs į Lietuvą, juos tęsė. Papildęs ir apibendrinęs savo tyrimus, 1926 m. išleido monografiją „Anafilaksija (Eksperimentiškieji tyrinėjimai)“ ir apgynė

VL 130

AKADEMIKUI
VLADUI LAŠUI 130:
INDĖLIS Į MOKSLĄ
IR LIETUVOS
MOKSLŲ
AKADEMIJĄ

kaip disertaciją medicinos mokslų daktaro laipsniui gauti.

Ši monografija apėmė beveik visus to meto svarbiausius anafilaksijos mokslo aspektus, kuriais domėjosi ir kiti mokslininkai. Eksperimentinės alergologijos tyrimai pradėti Kaune 1926 metais. Pradžią jiems davė akad. V. Lašas. Kauno medicinos instituto Normaliosios fiziologijos katedros mokslininkai vieni pirmųjų pasaulyje nuosekliai ir išsamiai tyrė alerginio proceso fazes – alerginio reaktyvumo formavimosi (sensibilizacijos), eigos, periodo po šoko (reabilitacijos) ir pakartotinių alerginių reakcijų ypatumus bei mechanizmus. Daug darbų buvo daromi kompleksiskai, atliekant eksperimentus dalyvavo ir gydytojai praktikai, alergologai. Ši katedra vienijo ne tik instituto, bet ir visos Lietuvos alergologų mokslinę ir praktinę veiklą. Katedros eksperimentinės

alergologijos bazėje buvo atliekami tuometinio aukšto mokslinio lygio eksperimentai, o tyrimų rezultatai sudarė sąlygas toliau tobulinti tyrimus ir gydymo metodus.

Mokslinį darbą alergologijos srityje vėliau dirbo ir V. Lašo mokiniai bei kai kurių kitų katedrų ir įstaigų mokslininkai.

V. Lašas iš viso paskelbė 229 publikacijas: monografijas, straipsnius ir kt. darbus. Pirmosios publikacijos paskelbtos 1911 m. periodikoje, o paskutinės – jau po jo mirties, 1969 metais. V. Lašas mokslinės, pedagoginės, visuomeninės, mokslo populiarinimo bei publicistinės literatūros baruose darbavosi beveik šešiasdešimt metų. Mokslinė akad. V. Lašo veikla labai plati ir įvairiapusiška tiek savo problemomis, tiek darbo pobūdžiu.

Neįkainojamas V. Lašo indėlis alergologijos mokslui vystytis – jis vadovavo mokiniams, rengiantiems disertacijas. Dar iki karo Fiziologijos laboratorijoje jis konsultavo, nurodė darbo kryptis arba vadovavo septyniems klinicistams, rašantiems daktaro disertacijas.

V. Lašas vadovavo 12 alergologijos srities disertacijų: 2 – daktaro ir 10 mokslų kandidato, taip pat 12 kitų specialybių disertacijų (mitybos, gyvulių šėrimo, tinkamo pašarinių racionų sudarymo, imunologijos, fizikultūros ir sporto fiziologijos klausimams nagrinėti).

V. Lašas ne kartą skelbė straipsnius spaudoje, kuriuose analizavo mokslo tiriamąjį darbą, aktualius visuomeninius bei mokslo populiarinimo klausimus. Visa tai rodo platų prof. V. Lašo interesų diapazoną ir rūpinimąsi visuomenės gyvenimu.

1946 m. atkūrus Lietuvos mokslų akademiją, buvo papildyta jos sudėtis. V. Lašas kartu su kitais žymiais respublikos mokslininkais buvo išrinktas Lietuvos mokslų akademijos tikruoju nariu. Tų pačių metų vasario 20–23 d. įvyko pirmoji Mokslų akademijos visuotinio susirinkimo sesija, kurioje V. Lašas buvo išrinktas Matematikos, gamtos ir taikomųjų mokslų skyriaus akademiku sekretoriumi (1946–1961).

Po praūžusios karo audros Mokslų akademijai buvo sunkus metas. Eksperimentiniai institutai materialinės bazės neturėjo, nes 1941 m. įkūrus MA dar nebuvo galimybės ją

VL 130

AKADEMIKUI
VLADUI LAŠUI 130:
INDĖLIS Į MOKSLĄ
IR LIETUVOS
MOKSLŲ
AKADEMIJĄ

suorganizuoti. Pradėti mokslo tiriamąjį darbą institutuose buvo ypač sudėtinga, reikėjo ne tik burti ir rengti mokslinius kadrus, bet ir spręsti pokario laikotarpiu itin sunkų patalpų, aparatūros, įrengimų klausimą.

Akad. V. Lašui teko ypač atsakingos pareigos – vadovauti Matematikos, gamtos ir taikomųjų mokslų skyriui, kuriam tuo metu priklausė visi Mokslų akademijos eksperimentiniai institutai: Geologijos ir geografijos, Chemijos ir cheminės technologijos, Biologijos, Eksperimentinės medicinos. Nemažą dėmesį V. Lašas skyrė Eksperimentinės medicinos institutui, įkurtam pirmaisiais pokario metais. Tai buvo vienintelis Akademijai priklausęs medicininės krypties institutas. Akademikas padėjo suburti ir parengti jam tinkamus kadrus, kurti materialinę bazę, planuoti mokslinį darbą. Aktyviai rūpinosi šio instituto veiklos perspektyvomis, prisidėjo prie to, kad ilgainiui institutas atsisakė įvairios bei padrikos tematikos ir visą dėmesį sukonzentravo į svarbią mūsų respublikoje patologijos problemą – reumatologiją.

Dirbdamas Mokslų akademijoje, V. Lašas ne tik organizavo, bet ir pats vadovavo moksliniams tyrimams, fiziologijos, biochemijos ir kitų gretimų mokslo šakų darbams.

1948 m. akad. V. Lašas buvo išrinktas TSRS Medicinos mokslų akademijos nariu korespondentu. Palaikydavo glaudžius ryšius ir bendradarbiavo su žymiais mokslininkais, jis dalyvaudavo ir TSRS Mokslų akademijų mokslinės veiklos koordinavimo tarybos posėdžiuose.

V. Lašas daug nuveikė rengdamas kvalifikuotus mokslo kadrus. Tokia sunki kadry būklė trukdė sparčiai organizuoti Lietuvos mokslų akademijos mokslo įstaigas bei mokslo tiriamąjį darbą jose. Todėl jis atkakliai ir rūpestingai ėmėsi šio svarbaus mokslinių kadry rengimo darbo. Jam vadovaujant, mokslų skyriaus biure kartu su institutų direktoriais buvo svarstomi mokslinių kadry rengimo planai, kruopščiai parenkami kandidatai į aspirantūrą ir kasmet peratestuojami. Daug dėmesio skyrė aspirantų disertacijų temoms, kad būtų galima jas taikyti praktikoje. Ypač stropiai jis parinkdavo tuos, kuriuos komandirudavo į sąjunginius mokslo centrus.

Akademikas V. Lašas daug nuveikė redaguodamas ir recenzuodamas mokslinius bei mokslo populiarinimo straipsnius. Jis buvo „Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbų“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas.

Nors V. Lašo vadovaujamų mokslo įstaigų darbo profilis bei mokslo tiriamųjų darbų kryptys nebuvo artimi jo specialybei, jis visiems institutams bei jų personalui buvo vienodai objektyvus ir teisingas. Visus svarbiausius administracinius bei mokslo vystymo klausimus akademikas nuodugniai aptardavo su įstaigų vadovais ir dalykiškai svarstydavo skyriaus biure.

Akad. V. Lašas 1955 m. įkūrė ir iki 1966 m. vadovavo Lietuvos fiziologų draugijai.

Alergologijos mokslo susiformavimas Lietuvoje siejamas su V. Lašo veikla 1926–1966 m. Jo moksliniai interesai lėmė to laikotarpio alergologijos tyrimus bei jų pagrindu parengtus mokslo straipsnius. V. Lašo publikacijos sudarė apie 32 proc. visų 1926–1966 m. mokslinių publikacijų alergologijos srityje. Jis įnešė svarų indėlį į alergologijos mokslo tyrimus ir padėjo pagrindus Lietuvos eksperimentinės alergologijos mokyklai.

VL 130

AKADEMIKUI
VLADUI LAŠUI 130:
INDĖLIS Į MOKSLĄ
IR LIETUVOS
MOKSLŲ
AKADEMIJĄ